

A behajtási költségátalány intézménye és megítélése az adózás szempontjából

A behajtási költségátalány intézménye 2016. március 23. napján a Magyar Közlöny 2016/39. számában kihirdetett 2016. évi IX. törvénnyel (továbbiakban: törvény) újraszabályozása került, egyúttal *a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény* [Ptk.] 6:155. § (2) bekezdése és *a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény* "Behajtási költségátalány megfizetése" alcíme is hatályon kívül helyezésre került.

A törvény meghatározása szerint kereskedelmi ügyletből eredő fizetési kötelezettség teljesítésének késedelme esetén a jogosult a követelése behajtásával kapcsolatos költségei fedezetül negyven eurónak megfelelő, a Magyar Nemzeti Bank - késedelem kezdőnapján érvényes - hivatalos deviza-középfolyama alapján meghatározott forintösszegre (behajtási költségátalány) tarthat igényt.

E kötelezettség teljesítése nem mentesít a késedelem egyéb jogkövetkezményei alól; a kártérítésbe azonban a behajtási költségátalány összege beszámít. A behajtási költségátalányt kizáró, vagy azt negyven eurónál alacsonyabb összegben meghatározó szerződési kikötés semmis.

A törvény alapján a behajtási költségátalány jellemzője, hogy

- vállalkozások és szerződő hatóságok által kötött kereskedelmi ügyletekben - fizetés ellenében történő áru adásvétele vagy szolgáltatás nyújtása esetén - bekövetkezett késedelem esetén jár;
- a késedelmi kamat összegén felül érvényesíthető;
- a szerződésben – a késedelmes fizetést megelőzően – elengedni, kizárni nem lehet;
- abban az esetben is követelhető, ha a jogosultnak tételesen kimutatható behajtási költsége nem keletkezett;
- 40 eurónál magasabb összegben is érvényesen meghatározható;
- annak összege független attól, hogy a kötelezettnek milyen mértékű pénztartozása áll fenn;
- késedelmenként, és nem számlánként – bár optimális esetben e kettő egybeesik – követelhető az adóstól; ha pedig egy szerződésben a felek részletfizetésben állapodtak meg, akkor a költségátalány annyi részlet után érvényesíthető, amennyi részlet megfizetésével az adós késedelembe esett;
- az arra jogosult a késedelem bekövetkezésétől számított egy éves jogvesztő határidőn belül követelheti, önkéntes teljesítésre egy éven túl is lehetőség van;
- a költségátalány önkéntes teljesítése esetén a követelés esedékességének időpontja ezen teljesítés időpontja (nem a szerződés teljesítésének időpontja);
- önkéntes teljesítés hiányában a követelés esedékességének időpontja a teljesítésre való első felszólítás időpontja;
- kárfelelősségi jellegű jogintézmény, amelynél így a fizetés alól kimentésnek van helye.

a) a behajtási költségátalány a jogosulti oldalon

A jogosult (hitelező) a tárgyévhez vagy a tárgyévet megelőző üzleti év(ek)hez kapcsolódó és a mérlegkészítés időpontjáig pénzügyileg rendezett behajtási költségátalány összegét az egyéb bevételek között számolja el a jelenleg is hatályos, *a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény* [Szt.] 77. § (2) bekezdés b) pontja alapján. Ebből következően – az óvatosság elvét szem előtt tartva – a jogosult (változatlanul) a behajtási költségátalány összegét a könyveiben csak akkor tüntetni fel, ha az hozzá ténylegesen befolyt.

A társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény [a továbbiakban: Tao. tv.] szerinti adóalapot is csak a ténylegesen befolyt behajtási költségátalány képez a jogosult oldalán.

b) a behajtási költségátalány a kötelezett oldalon

Számviteli szempontból a behajtási költségátalány a kötelezett oldalán tartozásnak minősülhet, azt kötelezettségként lehetséges a kötelezett könyveiben kimutatni.

Az Szt. jelenleg is hatályos 81. § (2) bekezdés b) pontja alapján az egyéb ráfordítások között kell elszámolni többek között a fizetett, illetve a mérlegkészítés időpontjáig ismertté vált, elszámolt, fizetendő, a mérlegfordulónap előtti időszakhoz kapcsolódó behajtási költségátalányok összegét.

Az új szabályozás alapján a behajtási költségátalány azonban nem a késedelembe esés időpontjával válik esedékessé (fizetendővé), hanem ez attól függően következik be, hogy a késedelembe eső önként teljesíti-e azt vagy sem. Önkéntes teljesítés esetén, a megfizetés időpontja lesz a költségátalány esedékességének időpontja, a könyvviteli nyilvántartásaiban ekkor kell rögzítenie azt a kötelezettnek.

Önkéntes teljesítés hiányában abban az esetben kerülhet kimutatásra a kötelezettség, ha a jogosult a teljesítésre a kötelezettet felszólítja, ilyenkor az esedékesség időpontja az első felszólítás időpontja. Az első felszólítást a késedelem beálltának időpontját követő egy éven belül kell megtenni, ellenkező esetben a felszólítás a jogvesztő határidő miatt nem jár joghatással.

Amennyiben az első felszólítást a jogosult az egy éves jogvesztő határidőn belül megtette, a kötelezettség esedékessé válik, de abban az esetben, ha a jogosultnak ez a felszólítás ellenére nem kerül megfizetésre, az általános elévülési időn – 5 éven belül – kérheti az őt megillető összeget a kötelezettől.

A jogvesztő határidő tehát csak az igényérvényesítés kezdő időpontjára vonatkozik, a határidőn belül érvényesített költségátalány már az általános szabályok szerint követelhető a kötelezettől, ha ő az első felszólításra nem fizeti meg ennek összegét.

A hatályos szabályozás a kötelezeti késedelem kimentésének lehetőségét a jogosult igénye érvényesítésének során biztosítja; eredményes kimentés esetén a kötelezett a behajtási költségátalány megfizetésére nem köteles.

Amennyiben a kötelezettnek a behajtási költségátalány összegét megfizetnie nem kell, azt szintén nem köteles könyveiben szerepeltetni.

c) lemondás a behajtási költségátalány összegéről

Az igény érvényesítésének lehetőségéről a jogosult a jogvesztő határidő bekövetkezése előtt lemondhat.

Abban az esetben, ha a jogosult még esedékessé nem vált kötelezettség esetén tesz kifejezett lemondó nyilatkozatot, a feleknek számviteli kötelezettsége ezzel kapcsolatban nincs, hiszen a jogosult csak a pénzügyileg rendezett költségátalányt mutatja ki könyveiben, a kötelezett pedig a még esedékessé nem vált költségátalányt nem kell, hogy kimutassa.

Fentiekből következően a társasági adó rendszerében a jogosultnak nem kell a követelés elengedéséhez kapcsolódó adóalap-módosító tétel alkalmazásával számolnia, illetve kötelezetti oldalon sem történik meg bevétel kimutatása, ami társasági adóalapot eredményezne.

Az érvényesíthető, ám nem érvényesített, pénzügyileg nem rendezett behajtási költségátalány összege az új szabályozás alapján így sem a jogosult, sem a kötelezett társasági adóalapját nem befolyásolja.

Amennyiben azonban a jogosult felszólítja a késedelembe esőt a költségátalány megfizetésére és az így esedékessé válik, a kötelezettnek azt kötelezettségként kell kimutatnia.

Ha utóbb a jogosult a behajtási költségátalány összegéről mégis lemond, ez már a követelés elengedéseként értékelhető, de tekintettel arra, hogy könyvviteli nyilvántartásában ez követésként nem szerepel, társasági adó kötelezettségét ez a lemondás nem befolyásolja.

A kötelezett ilyenkor a behajtási költségátalány összegét kivezeti a kötelezettségek közül, és annak összegét – ha ahhoz beszerzett eszköz nem kapcsolódik – az Szt. 77. § (3) bekezdés 1) pontja alapján egyéb bevételként mutatja ki, ami nála társasági adóalapot képez.

Továbbra is irányadónak tekinthető, hogy amennyiben a jogosult a Ptk. 6:46. §-ban rögzített diszpozitivitást engedő elszámolási sorrendtől eltér, tehát a kötelezettől befolyt - az egész tartozás kiegyenlítésére nem elegendő – összeget elsősorban nem a költségekre, majd a kamatokra és végül a főtartozásra számolja el, hanem elsősorban a főkövetelésre és annak hiánytalan teljesítése esetén pedig jelzi, hogy további követelése az ügylettel összefüggésben nem áll fenn, ez a behajtási költségátalány érvényesítéséről való lemondásként értékelhető.

d) törvény átmeneti rendelkezéseinek figyelembe vétele

A törvény a kihirdetését követő napon, tehát 2016. március 24. napján lépett hatályba.

Átmeneti rendelkezés szerint a törvény előírásait a hatálybalépését megelőzően kötött kereskedelmi ügyletből eredő fizetési kötelezettség teljesítésének késedelme esetén is alkalmazni kell. Ez alapján a hatályba lépést megelőzően megkötött olyan kereskedelmi ügyletek esetén, ahol a késedelem már beállt, de a felek a behajtási költségátalány „jogi sorsát” még nem rendezték, vagy, ha ezen ügyletek teljesítésének időpontja éppen a törvény

hatályba lépésének napja vagy későbbi időpont, az előzőekben leírtak már megfelelően irányadónak tekinthetők.

A törvény hatálybalépésekor már fennálló késedelem esetén a behajtási költségátalány érvényesítésére a jogosultnak megszabott jogvesztő határidőt a törvény hatálybalépésétől kell számítani.

Az olyan ügyletek esetén tehát, ahol a szerződés teljesítésének időpontja a törvény hatályba lépése előtti és a kötelezett késedelembe esett, valamint a behajtási költségátalány érvényesítése érdekében a jogosult még nem lépett fel, az igény érvényesítésére vonatkozó jogvesztő határidejének kezdő időpontja 2016. március 24. napja.

A számviteli elszámolással összefüggésben is tartalmaz átmeneti – az Szt. 177. § (56) bekezdésébe beiktatott - rendelkezést a törvény, ezek szerint a hatálybalépéssel egyidejűleg a vállalkozó a könyvviteli nyilvántartásában (mérlegében) a korábbi szabályozás alapján a késedelembe esés időpontjával kimutatott, behajtási költségátalányból származó kötelezettséget - ha azt ezen időpontig tőle a jogosult nem követelte - az egyéb bevételekkel szemben megszünteti.

Amennyiben a jogosult utóbb - a törvényben biztosított határidőn belül - mégis érvényesíti a behajtási költségátalányból eredő követelését, akkor ezt már a törvény szerinti esedékességkor kell könyveiben szerepeltetnie kötelezettségként.

[Nemzetgazdasági Minisztérium – NAV Ügyfélkapcsolati és Tájékoztatási Főosztály]